

Esseitä työstä ja työmarkkinapolitiikasta

VASEMMISTONUORTEN TYÖMARKKINAPOLIITTINEN PAMFLETTI

SISÄLLYSLUETTELO:

2 Johdanto

4 Finlaysonin Ammattiyhdistyksen Lyhyt Historia

8 Työajan Lyhentäminen

10 Teollisuuden Vihreä Siirtymä

14 Nuorten Ammatillinen Järjestäytyminen

16 Sosiaaliturva Prekarisoituvassa Yhteiskunnassa

18 Suomen Työmarkkinamalli - Sopimisesta Saneluun?

22 Loppusanat

23 Lähteet

Tämän pamfletin on kirjoittanut Vasemmistonuorten Työmarkkinapoliittinen
työryhmä.

Taitto: Heta Uhtio

JOHDANTO

Elämme aikoja, jossa suomalainen ammattiyhdistysliike kohtaa aivan poikkeuksellista uhkaa. Pääministeri Petteri Orpon johtama oikeistohallitus haluaa laittaa ammattiyhdistysliikkeen matalaksi, ja on saanut pelikirjansa suoraan työnantajilta Etelärannasta.

Näinä aikoina onkin erityisen tärkeää pohtia, mitä me vasemmistolaisina haluamme ammattiyhdistysliikkeeltä, mikä on tärkeää työn ja työelämän nykyisyydessä, ja mikä on tärkeää tulevaisuudessa? Mitä haluamme sanoa?

Työmarkkinapolitiittinen työryhmä aloitti pamfletin suunnittelun vuoden 2022 joulukuussa Turussa. Pamfletti haki vuonna 2023 muotoaan, ja sitä työstettiin läpi vuoden. Vuonna 2023 oli monien alojen eri pituisia lakkoja. Eduskuntavaalit olivat ja menivät - tuli vaalitappio vasemmistolle, ja Suomen historian oikeistolaisin hallitus astui valtaan. Vasemmistonuoret järjestivät 32. liittokokouksensa Porissa. Pamfletin suunnittelu- ja kirjoitustyö jatkui. Läpi melskeisen vuoden 2023 tehty, usean vasemmistonuoren tekemä työ on nyt saatu päätökseen.

Pamfletin ei ole tarkoitus olla kaikenkattava kuvaus tai oppikirja työmarkkinapolitiikasta, ammattiyhdistysliikkeestä ja suomalaisesta työelämästä.

Pamfletin tarkoitus on antaa vilaus eri vasemmistonuorten ajatuksista ja pohdinnoista koskien monia eri aiheita ja ilmiöitä koskien työtä ja työmarkkinapolitiikkaa. Pamfletin tarkoitus on inspiroida, sekä olla pieni katsaus siitä, miten me vasemmistonuoret käsitämme työmarkkinapolitiikan maailmaa.

Toivon, että keskustelu ja analyysi jatkuu vielä tätä pamflettia pidemmälle.

On hienoa, mikäli pamfletti antaa ajateltavaa, ehkä opettaa jotain, ja mahdollisesti saa tarttumaan toimeen. Oli toimeen tarttuminen sitten liittoon liittyminen, lähteminen ammattiyhdistysaktiiviksi, mielen osoittaminen työntekijöiden aseman puolesta, tai ihan vaikka omassa arjessaan työntekijöiden oikeuksista ja ammattiliitoista puhuminen, koen pamfletin tehneen tehtävänsä.

Kiitos kaikille työryhmäläisille, jotka kirjoititte esseen. Olen työryhmän puheenjohtajana iloinen siitä kuinka tartuitte haasteeseen, ja kirjoititte ajatuksenne paperille. Kiitokset kuuluvat myös teille työryhmäläisille jotka autoitte yleisessä ideoinnissa. Kiitos pamfletin oikoluvussa auttaneelle, pamfletin taiton tehneelle sekä loppusanat kirjoittaneelle Hetalle. Työpanoksesi oli korvaamaton - ansiostasi pamfletti on nyt luettavissa tässä. Kiitos myös Vasemmistonuorten viestinnän suunnittelija Minervalle, ja pamfletin kannen tehneelle vasemmistonuorelle avusta ja työstä.

Loppukiitokset menevät niille ammattiyhdistysaktiiveille jotka taistelivat, taistelevat tai tulevat taistelemaan parempien työehtojen ja -olojen puolesta niin Suomessa kuin muualla maailmassakin. Jatkakaamme!

Helsingissä 22.1.2024

Maiju Salminen

Työmarkkinapolitiittisen työryhmän puheenjohtaja

FINLAYSONIN AMMATTIYHDISTYS- LIIKKEEN LYHYT HISTORIA

Finlaysonin tehdas lukeutuu yhdeksi tunnetuimmista maassamme ja sen historia on olennainen osa Suomen historiaa. Myös tehtaan työläiset ovat merkittävä osa historiaamme. Heidän perustamansa ammattiyhdistys oli yksi varhaisimmista ja elinvoimaisimmista maassamme kansalaissotaa edeltävinä vuosikymmeninä. Voimme oppia paljon tarkastelemalla tämän yhdistyksen toimintaa, vaikka tuosta ajasta on jo kulunut vuosisata.

Finlaysonin pumpulitehtaan työväenyhdistys perustettiin vuonna 1905 suurlakon yhteydessä, mutta sen juuret olivat 1897 perustetussa työläisten omassa sairaskassassa sekä 1899 alkunsa saaneessa työläisten raittiusliikkeessä. Näissä Finlaysonin työläiset oppivat järjestäytymään. Vuonna 1905 suomalaiset työläiset saivat ensimmäiset maistiaiset heidän potentiaalisesta vallastaan ja heitä ajoikin eteenpäin halu muuttaa asioita itse.

Työläiset huomasivat ettei politiikka ollut vain herroja varten, vaan yhteisiin asioihin pystyi vaikuttamaan kuka tahansa. Vuonna 1905 Suomessa elettiin historiallisen murroksen keskellä; moderni kapitalismi viimein levittäytyi myös Suomeen ja vanha sääty-yhteiskunta ja sen instituutiot hajosivat. Suurlakon taustalla oli Venäjän keisarikunnassa kärsimä tappio sodassa Japania vastaan sekä Venäjän hallinnon halu yhtenäistää valtakuntaa, joka näkyi Suomessa niin sanottuina sortovuosina. Tampereella myös työväenliike radikalisoitui, joka ajoi kuilua porvarillisiin liikkeisiin. Tätä taustaa vasten Finlaysonin työväenyhdistys syntyi.

Yhdistyksen ikä ei ollut pitkä, vaan se hajosi vuoden 1918 traagisten tapahtumien seurauksena. Se oli pitkään pieni yhdistys jolla oli vain vajaa sata jäsentä, mutta vuonna 1917 sekä vallankumouksen että heikentyneiden olojen seurauksena sen jäsenmäärä kasvoi tuhanteen.

jatkuu seuraavalla sivulla...

Työväenyhdistys oli alusta alkaen sosialistinen ja joutui kilpailemaan kristillisen työväenyhdistyksen kanssa. Yhdistys oli kuitenkin sosialistisesta ideologiasta huolimatta maltillinen. Vain vähemmistö sen jäsenistä jotka olivat liittyneet ennen vuotta 1917 liittyi vuonna 1918 punakaartiin. Tuohon tosin myös vaikutti punakaartiin liittyneiden alhainen ikä. Pienestä koostaan huolimatta yhdistys järjesti monenlaista toimintaa ja ohjelmaa, kuten matkoja lähiseuduille ja erilaista vapaa-ajan toimintaa. He julkaisivat myös omaa lehteä, joka pyöri yksinomaan työläisten omien tekstien varassa.

Kuva: "Finlayson" Teuvo Mäkinen 1953 (Museokeskus Vapriikki)

Yhdistyksen todellinen kyky vaikuttaa politiikkaan aikanaan oli kuitenkin heikko. Se ei kyennyt neuvottelemaan palkoista ja liittoja ei oltu laillisesti tunnustettu. Se kuitenkin toimi oppikouluna tuleville ammattiyhdistysaktiiveille ja loi pohjan järjestäytyneen työväen läpimurrolle sisällissodan jälkeen. Se toimi myös instituutiona, joka levitti sosialistista maailmankuvaa työläisten keskuuteen.

Me voimme 2020-luvun perspektiivistä oppia paljon Finlaysonin työläisiltä. Spontaani toiminta alhaalta käsin on mahdollista ja vaikka se ei aluksi saavuttanut suuria voittoja se loi paikallistasolla pohjan tulevalle toiminnalle. Toimiva ammattiyhdistysliike vaatii aktiivisia jäseniä niin vuonna 1905 kuin vuonna 2023. Liikkeen täytyy myös kyetä yhdistämään jäseniä muutenkin kuin työpaikalla. Kuka tahansa meistä voi omalla aktiivisuudellaan auttaa paikallisesti. Ei tarvitse osallistua valtakunnan politiikkaan, vaan järjestäytymällä paikallisesti voidaan saada ihmeitä aikaan. Finlaysonin työväenyhdistyksen vaikutus kansallisesti ei ollut merkittävä, mutta sillä oli suuri merkitys paikallisella tasolla.

Monin tavoin paikallinen vaikuttaminen onkin tärkeämpää kuin esimerkiksi eduskunnassa toimiminen, sillä paikallisella tasolla voidaan kohdata ja vaikuttaa suoraan heihin joilla on eniten merkitystä eli tavallisiin ihmisiin. Onneksi meidän tilanteemme on auvoisempi kuin tovereilla vuonna 1905; me voimme laillisesti kuulua liittoon ja olla aktiivisena siellä.

Nykyisessä poliittisessa tilanteessa ammattiliittoja ja aktiiveja tarvitaan enemmän kuin koskaan ennen, sillä vain toimimalla yhdessä voivat työläiset säilyttää nykyiset oikeutensa ja kamppailla vaadittavien uudistusten saavuttamiseksi. Työnantajat eivät anna mitään ilman taistelua.

TYÖAJAN LYHENTÄMINEN

Maailmamme muuttuessa muuttuu myös ihmisen arki. Kuten kaikki muutos yhteiskunnassa, työelämä on kohdannut matkan varrella useita ongelmia sekä huippukohtia, mitkä ovat vaihtaneet sen toimintoja. Työstä ja palkkauksesta puhutaan kuitenkin usein kuin nämä käsitteet olisivat tavalliselle kansalaiselle mahdottomuus aidosti ymmärtää. Siksi keskustelu työelämän rakenteista ja tarpeellisuuksista ovat helposti hyvinkin kiivaita. Käsitteet siitä mistä työelämä koostuu on tyyppillisesti voimakkaasti sisäistettyä, joten sen rakenteisiin harvemmin katsotaan. Kuitenkin ajan saatossa asenteet ovat muuttuneet, kun ympäri maailmaa ihmisen olosuhteet ovat heikentyneet tasaiseen tahtiin ilman toteutuksia sen parantumiseen. Ei ole ihme että vuonna 2022 Iso-Britanniassa järjestetty työpäivän vähentämiskokeilu keräsi huomiota. Kokeilussa katsottiin millaisia vaikutuksia työviikon lyhentämisellä kokonaisella vuorokaudella, tai työtuntien vähentämisellä, olisi niin yksilöön arkeen, kuin talouteen.

8

Ymmärrettävästi, kuten kaikki tavallisen kansalaisen arkeen vaikuttavat suuret muutokset, työpäivän poistamisesta puhuminen on kääntänyt monia epäileviä katseita. Luonnollisesti voisimme heti olettaa että suunnattomasti töitä jää tekemättä mikäli kokonainen päivä poistetaan viikottaisesta urakasta. Briteissä järjestettyjen testien pohjalta totuus kuitenkin muistuttaa jotain aivan muuta

.Kokeilun tulokset olivat äärimmäisen selkeät ja yksiselitteiset. Aloilla joissa päivän lyhennys otettiin kokeiluun, tuottavuus nousi lyhyemmästä työajasta huolimatta. Kun ihmiset kykenivät tasapainottamaan omaa arkeaan työn ohella, oli työläisellä täysin uudet voimavarat joiden kanssa toimia. Töissä oli enemmän läsnäolijoita työuupumuksen vähenemisen ansiosta, ja työläisen terveys yleisestikin kävi läpi nähtävän parannuksen.

Paperilla tulokset olivat lähes tulkoon hämmästyttäviä: tilastoissa sairauslomapäivien määrä väheni yli 60 % ja työntekijöistä 70 % raportoi oman loppuun palamisen määrän laskeneen (Lewis ym. 2023, 5-7; Lewsey 2023). Myös into työhön ja tiimityöskentelyyn lähti virkeään nousuun. Kokeilun mukaan ihmisille sopivan työelämän tarjoaminen osoittaa tuloksissa sen yleisen hyödyn niin kansalaiselle, kuin työnantajalle. Tutkimuksesta voimme todeta, että ihminen tarvitsee tarpeeksi resursseja joiden kanssa työskennellä, ja näiden rajojen kunnioittaminen edesauttaa niin yksilöä, kuin yhteisöä. Tähän työaikojen vähentämisen ajatus perustuu.

Joten miksi pidämme itsestäänselvyytenä, että nykyinen työelämä on muuttumaton tai parhaimmassa mahdollisessa mallissa? Jos pienikin muutos liittyen ihmisen perustarpeisiin kykenee muuttamaan kansalaisten elämänlaatua sekä valtion taloutta samaan aikaan, miksi emme pyrki parempaan? Vastuunamme onkin luoda parempi kotimaa sekä meille, että niille jotka meidän jälkeemme täällä elävät. Me pystymme molempiin.

9

Toimenpiteet:

- 1) On tuotava esille kyseisen toimenpiteen tutkimusten osoittama yleinen hyöty kaikille osapuolille
- 2) Tulee antaa tukijärjestelmät ja/tai kokeilumahdollisuudet työpaikoille sujuvan siirtymän edellyttämiseksi
- 3) On oleellista tarjota korvaavia mahdollisuuksia niille, jotka eivät joko kykene tai tahdo omalta osaltaan vähentää työaikojaan
- 4) Työntekijöille tulisi turvata nykyisen tasoinen toimeentulo, vaikka työaika vähenisi

Kirjoittanut: Tobias Mäkiluoma

TEOLLISUUDEN VIHREÄ

Suomen valtion virallinen tavoite on hiilineutraalius vuoteen 2035 mennessä, ja hiilinegatiivisuus tämän vuosietapin jälkeen. Yhtä lailla luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen halutaan pysäyttää. Myös elinkeinoelämä liputtaa vihreän siirtymän puolesta - esimerkiksi SSAB, jonka Raahessa sijaitseva terästehdas on Suomen suurin yksittäinen päästölähde, on kehittämässä fossiilitonta terästä. Mutta minkälaiselta vihreä siirtymä näyttää teollisuustyöntekijöiden silmin?

Vihreä siirtymä mahdollistaa uusia teollisuuden työpaikkoja vanhojen tehdastyöpaikkojen rinnalle. Teollisuuden osalta vihreä siirtymä tarkoittaisi teollisuuden keskittymistä yhä enemmän kiertotalouteen.

Tämä tarkoittaisi ylijäämämateriaalien ottamista uusiokäyttöön ja laittamista takaisin kiertoon, sekä uusiutuvien energiamuotojen rakentamista. Tästä esimerkkinä tuulivoimalat.

Teollinen vallankumous käynnistyi Suomessa 1800-luvun jälkipuoliskolla ja toisen maailmansodan jälkeen Suomi muuttui nopeasti agraarisesta yhteiskunnasta moderniksi teolliseksi hyvinvointivaltioksi. Hyväksyimme yhdessä sen, että teollisuutta ja fossiilista energiaa käytetään hyvinvointivaltion rakentamiseen. Teollistumisen ja hyvinvointivaltion tarina kiteytyy siihen, että teimme itsemme riippuvaisiksi fossiilisista polttoaineista.

SIIRTYMÄ

Suomessa monilla perinteisillä teollisuuspaikkakunnilla on jo vuosia näkynyt globaali talouden uusjako. Tehdastyöpaikat vähenivät Suomessa 1990-luvun laman takia ja työpaikkojen vähenemisen ilmiö kiihtyi yhä 2000-luvun alusta lähtien ns. Kiina-ilmion takia, joka tarkoitti Kiinan markkinoiden avautumista ja teollisen tuotannon siirtymistä alemman kustannustason maihin. Kiina-ilmion uhreina olivat savupiipputeollisuus ja metsäteollisuusyritykset, joita lakkautettiin ympäri Suomea. Yritykset heivasivat kansallisuususkonsa ja lähtivät tavoittelemaan maksimaalista voittoa siirtäen toimintansa halvempien kustannusten maihin. Tämä näkyi Suomessa alueiden hitaana näivettymisenä ja kiihtyvänä muuttoliikkeenä asutuskeskuksiin.

Maakuntien asukkaiden vaihtoehdot elantonsa hankkimiseen ovat rajalliset, ja he ovat luottaneet kansallisen elintason rakentuvan fossiilisen energian varaan. Tehtaat ovat maakunnissa monesti suurimpia työllistäjiä. Tehtaat ovat työntekijöille paljon enemmän kuin pelkkiä työpaikkoja: ne ovat maakunnissa oma yhteisönsä, joissa työskentelevät niin sukulaiset kuin tuttavat. Työntekijät ovat saattaneet työskennellä samassa tehtaassa jopa 20 vuotta. Teollisuudelle fossiilisen energian käyttö on elintärkeää. Nyt vihreä siirtymä edellyttää, että käänämme energiapolitiikan päälaelleen. Tämä näyttää maakunnissa asuvien teollisuustyöntekijöiden ja muiden asukkaiden suhteellisen vakaassa elämässä kielteisenä asiana.

jatkuu seuraavalla sivulla...

Ilmasto- ja ympäristöpolitiikassa puhutaan usein yksilön vastuusta, ja tätä selittää suomalaisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa jo pitkään korostunut identiteettipolitiikka. Todellisuudessa avaimet maapallon lämpenemisen hidastamiseen ovat valtioilla ja yrityksillä.

Valtion on taattava Suomen eri alueille toimiva infrastruktuuri ja koulutus, jotka vahvistavat teollisuuden toimintaa ja kilpailukykyä sekä turvaavat työntekijöille mahdollisuuden työssäkäyntiin.

Valtion on laitettava yksityiselle sektorille tavoitteita ja sääntöjä, jotka ohjaavat teollisuutta vihreään siirtymään ja takaavat työpaikkoja. Energiapolitiikan remontin ohella on varmistettava alueellinen oikeudenmukaisuus. Näin taataan, että reilu siirtymä hyödyttää alueita ja mahdollistaa niiden elinvoimaisuuden.

Kuva: "Paperitehdas" G. Calberg
Historian kuvakokoelma, Museovirasto

Toimenpiteitä, jotka edistäisivät teollisuuden vihreää siirtymää:

- 1) Tunnustaa, että tarvitsemme teollisuutta ja fossiilista energiaa hyvinvointivaltion rakentamiseen, mutta samalla pyrkiä oikeudenmukaisesti vihreään siirtymään.
- 2) Valtio tukee teollisuuden vihreää siirtymää Suomen eri alueilla ja vastavuoroisesti vaatii teollisuudelta konkreettisia työpaikkoja sekä ilmasto- ja ympäristötavoitteita
- 3) Siirtää keskustelu ilmasto- ja ympäristöongelmista yksilöiden ongelmasta yhteisölliseksi ongelmaksi

Vihreä siirtymä on avainasemassa ilmasto- ja ympäristöpolitiikassa, mutta suurin osa vihreän siirtymän teoista tapahtuu kaukana tavallisen ihmisen elämästä. Jos aiomme muuttaa fossiilisten energioiden hyödyntämistä ja näin teollisuutta, meidän pitää todeta, että olemme rakentaneet hyvinvointivaltiomme fossiilisen energian varaan.

On selvää, että tarvitsemme toimia hidastaaksemme yhä kiihtyvää ilmastonmuutosta, mutta onnistuaksemme meidän pitää kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten energia- ja aluepolitiikasta puhutaan, ja miten se näyttäytyy Suomen eri alueilla.

NUORTEN

Ammatillinen järjestäytyminen on työntekijöiden oikeus liittyä ammattiliiton jäseneksi.

Nuorille ammatillinen järjestäytyminen on erityisen tärkeää, koska nuorilla ei välttämättä ole aina tietämystä oikeuksistaan työntekijöinä ja työnantajapuoli usein tiedostaa tämän. Ammattiliiton kautta saa tietoa omista oikeuksistaan ja apua niiden puolustamiseen. Toinen etu nuorten järjestäytymisellä on vahvempi ammattiliitto. Mitä enemmän jäseniä ammattiliitossa on, sitä enemmän sillä on valtaa, kun neuvotellaan työehdoista.

On tiettyjä ammatteja ja työpaikkoja, joissa työntekijöinä on lähinnä nuoria. Näissä ammateissa ammattiliiton olemassaolo riippuu nuorista. Ammattiliitto neuvottelee palkoista, työoloista ja muista työehdoista, ja siksi nuorten heikko näkyvyys ammattiliitossa kolahtaa pahimmin nuorten työehtoihin.

Nuoret voivat myös liittyä useimmissa ammattiliitoissa nuoriso- tai opiskelijajäseniksi, vaikka he eivät olisikaan töissä. Jäseneksi liittyminen on suositeltavaa, koska sitä kautta saa tietoa tulevan ammatin työoloista ja -ehdoista, sekä oppii tuntemaan ammattiliiton toimintaa.

AMMATILLINEN JÄRJESTÄYTYMINEN

Amattiliiton kautta voi myös tutustua alalla jo työskenteleviin ammattilaisiin, mikä voi olla hyödyllistä verkostoitumista ammattia varten. Nuoriso- ja opiskelijajäsenyys on yleensä halvempaa kuin normaali jäsenyys ja joissain järjestöissä maksutonta.

Suomessa järjestäytymisaste on ollut korkea, mutta viime vuosikymmeninä se on laskenut. Monia Suomen verrattain hyviä työehtoja voi kiittää tästä. Syyt laskusuunnalle ovat monipuolisia, mutta niiden lopputulos on sama. Työolot, työaika, edut ja palkka huononevat, eivätkä työehdot pysy perässä jatkuvasti muuttuvassa maailmassa.

Mikäli olet nuori työntekijä tai opiskelija, selvitä mikä ammattiliitto neuvottelee alasi työehtosopimuksista. Ammattiliittoon liittymisestä ei tarvitse ilmoittaa työnantajalle tai millekään muulle taholle kuin itse ammattiliitolle. Ammattiliiton toiminnasta saat tietoa liiton omilta sivustoilta tai esimerkiksi osallistumalla ammattiliiton järjestämiin tapahtumiin. Liittyminen ei ole sitovaa, eikä velvoittavaa. Liittoon voi liittyä matalalla kynnyksellä.

Vaikka tämä on Vasemmistonuorten tuottamaa tekstiä, ammattiliittoon liittyminen ei vaadi mitään tiettyä poliittista ideologiaa. Ammattiliitto hyödyttää työntekijöitä huolimatta heidän henkilökohtaisista poliittisista näkemyksistään.

SOSIAALITURVA PREKARISOITUVASSA YHTEISKUNNASSA

Viime vuosina on alettu puhuaan aiempaa enemmän työmarkkinoiden ja -suhteiden prekarisaatiosta. Termillä viitataan työmarkkinoiden muutokseen, jossa merkittävä osa vakituisista kokoaikaisista työsuhteista on korvautunut itsensätyöllistämisellä tai pätkä-, keikka-, osa-aika- tai nollatuntityöllä. Muutos on muovannut työelämästä epävakaampaa, kun työsuhteet eivät välttämättä turvaa työntekijälle elämiseen riittävää palkkaa tai inhimillisiä työoloja.

Prekarisaation taustalta löytyy monia syitä, mutta yksi keskeinen on suomalaisen yhteiskunnan muutos teollisuusyhteiskunnasta palveluyhteiskunnaksi, jossa suurin osa työllistyy palvelualoille. Vaikka Suomessa kokoaikatyö on säilynyt yleisimpänä työsuhteen muotona koko 2000-luvun, on osa-aikatyö yleistynyt silti merkittävästi.

Osa osa-aikatyöläisistä ovat valinneet lyhyemmän työajan vapaaehtoisesti esimerkiksi halusta tehdä vähemmän palkkatyötä tai siksi, että osa-aikatyö tukee paremmin muun elämän ylläpitoa. Osalle se puolestaan sopii esimerkiksi opintojen vuoksi tai terveydellisistä syistä. Kasvava joukko työskentelee kuitenkin prekaarissa työsuhteessa vasten tahtoaan.

Vasten tahtoaan osa-aikaista työtä tekeviä on Suomessa noin 100 000 (Tilastokeskus, Työvoimatutkimus 2020). Eniten vastentahtoista osa-aikatyötä tehdään aloilla, joissa osa-aikaisuus sekä keikkatyö on muutenkin yleistä. Tällaisia aloja ovat kaupan ala, sosiaali- ja terveysala ja ravintola-ala sekä koulutus. Esimerkiksi kaupan alalla on ollut nähtävissä kehitys, jossa alan työntekijöiden määrä on ollut laskussa, ja samaan aikaan vastentahtoisesti osa-aikatyötä tekevien määrä on kasvanut.

16

Kehitystä voi selittää ainakin myynnin automatisaatiolla, nettikaupan lisääntymisellä ja ihmisten kulutustottumuksilla, jotka eivät noudattele kokoaikatyön raameja.

Prekarisaatio on tuonut mukanaan heikommat työehdot ja -suojelelun, huonommat sosiaaliturvan edut ja riittämättömän tai kuukaudesta toiseen poukkoilevan palkkatason sekä palkkatyököyhyyden, josta kärsivät eivät palkkatyöstä huolimatta yllä köyhyysrajan yläpuolelle.

Suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä ei ole kyennyt vastaamaan yleistyvään osa-aikatyöhön trendiin, vaan tukijärjestelmää on jopa kehitetty täysin päinvastaiseen suuntaan. Tulevaisuudessa prekariaatin työehtoja, -oloja ja hyvinvointia sekä palkkatasoa on kohennettava, jotta työllä voi tulla toimeen. Sosiaaliturvajärjestelmää on kehitettävä työn prekarisaation ehdoilla, jotta osa-aikatyötä vapaaehtoisesti suosivat pystyvät sujuvammin sovittamaan palkkatulon ja sosiaalietuudet yhteen.

Toimenpiteet:

- 1) Kriminalisoidaan alipalkkaus ja kirjataan minimipalkka lakiin.
- 2) Päivitetään työaikalakia tukemaan siirtymää kohti kuusituntista työpäivää tai nelipäiväistä työviikkoa ansiotulotasoa laskematta.
- 3) Järjestetään uusi perustulokelelu, jossa on mukana laajasti ihmisiä eri yhteiskuntaryhmistä muun muassa eri alojen epätyypillisissä työsuhteissa olevia työntekijöitä.
- 4) Säädetään sosiaaliturvaan riittävän korkeat suojaosat, jotka mahdollistavat osa-aikaisen työnteon. Pitkällä aikavälillä on siirryttävä vastikkeettomaan perustuloon.

17

Kirjoittanut: J.S.

SUOMEN TYÖMARKKINAMALLI - Sopimisesta saneluun?

18

Suomessa on vuosikymmenten ajan totuttu sopimaan työmarkkinasuhteista ja yleissitovista työehdoista työntekijöitä edustavien ammattiliittojen ja työnostajia edustavien työnantajaliittojen kesken. Malli on läheistä sukua muille pohjoismaisille työmarkkinamalleille, mutta muutamat erityispiirteet tekevät siitä ainutlaatuisen maailmassa.

Lähtölaukaus oli 23.1.1940 annettu Tammikuun kihlaus, jossa Suomen Työnantajain Keskusliitto julisti tunnustavansa ammattiliitot ja keskusjärjestö SAK:n neuvotteluosapuoliksi työmarkkinoita koskevissa kysymyksissä. Osapuolet sopivat, että vastedes pyritään löytämään yhteisymmärrys neuvotteluteitse. Sotien välisenä aikana työmarkkinaosapuolten välit olleet erittäin kireät; lakkoja murrettiin surutta ja työväestön järjestäytymistä häirittiin valtiovallan ja oikeiston taholta.

Jatkosodan jälkeen aloite työmarkkinakentällä siirtyi työntekijöiden haltuun. Vahva ja elinvoimainen työväenliike, kommunistien vaikutusvallan leviäminen ja Neuvostoliiton pelko pakottivat porvarit ja työnostajat laajoihin myönnytyksiin:

saatiin yleissitovat alakohtaiset minimityöehdot, luottamusmiesten asemaa vahvistettiin, vuosilomat, työeläke, työturvallisuusparannukset, mittavia palkankorotuksia, yms. Kolmikantaisissa neuvotteluissa työntekijöiden, työnostajien ja maan hallituksen kesken sovittiin myös mittavista sosiaalipoliittisista uudistuksista, kuten ansiosidonnaisesta ja yleisestä työttömyysturvasta, lapsilisistä, päivähoitojärjestelmästä ja vanhempainvapaista.

Nykypäivänä neuvottelut toimivat käytännössä niin, että alakohtaiset ammattiliitot sopivat saman alan työnantajaliiton kanssa kyseisen alan työehdoista: palkoista, lomista, työajoista, lisistä, työterveyspalveluista, jne. Tämä on yleissitova työehtosopimus (TES), joka linjaa alan sitovista minimityöehdoista. On myös aina mahdollista sopia työehtosopimusta paremmista työehdoista.

jatkuu seuraavalla sivulla....

19

Suomen malli on viime vuosina natisut liitoksissaan, kun työnostajat ovat aavistaneet työntekijäosapuolella heikkoutta ja haistaneet veren. Elinkeinoelämän Keskusliitto (EK), joka aiemmin edusti työnostajia ja työnantajaliittoja työmarkkinaosapuolten neuvotteluissa ja kolmikantaisissa neuvotteluissa kulloisenkin hallituksen kanssa, päätti kuitenkin luopua neuvottelusta. Nyt työehtosopimuksista sovitaan virallisesti aloittain, vaikka EK edelleen koordinoi neuvotteluja ja vetelee naruista taustalla.

Työnostajaleirin kovimmat ajokoirat pyrkivät viemään sopimisen alakohtaisista neuvotteluista yritystasolle ja siitä edelleen yksilötasolle, jolloin jokainen työnhakija joutuisi yksin sopimaan omista työehdoistaan työnantajansa kanssa.

Kuva: Tammikuun kihlauksen 30-v vastaanotto. Vasemmalta Päiviö Hetemäki, Presidentti Urho Kekkonen, ? ja Niilo Hämäläinen. (Työväen Arkisto)

Luottamusmiesten häirintä ja järjestäytymisen vaikeuttaminen ovat yleistyneet työpaikoilla. Työnostajat yrittävät kääntää historian kelloa taaksepäin, purkaa maailman edistyneimmän työmarkkinamallin ja siirtyä sopimisesta saneluun; isäntävaltaan, jossa järjestäytynyt työväenliike riisutaan aseista ja duunari painetaan kyykkyyyn vailla mahdollisuutta puolustautua.

Vastauksena työntekijät ovat tiivistäneet rivejään; ammattiliittoja on yhdistynyt keskenään (esim. Teollisuusliitto) ja SAK:n "kaveria ei jätetä" - tukilakkoperiaatetta on käytetty onnistuneesti työehtoheikkennysten torjumiseksi. (esim. vuoden 2019 Postilakko). Pelkkä viivytystaistelu ei kuitenkaan riitä, vaan on otettava jälleen aloite haltuun työmarkkinakentällä.

Toimenpiteet:

- 1) Luottamusmiesten asema turvattava lailla
- 2) Ammattiliitoille joukkokanneoikeus
- 3) Lakko-oikeutta laajennettava koskemaan kaikkia tukilakkoja ja poliittisia lakkoja
- 4) Yleissitovuutta laajennettava
- 5) Aidot kolmikantaiset neuvottelut maan hallituksen kanssa on tuotava takaisin
- 6) Valtakunnansovittelijan itsenäisyyttä tulisi vahvistaa, ei heikentää

Kirjoittanut: Joonas Jormalainen

LOPPUSANAT

Ammattiyhdistyilykkeellä on Suomessa pitkät juuret. Ihmiset ovat kokoontuneet yhteen ja joukkovoiman ansiosta saaneet neuvoteltua Suomeen yhden maailman parhaista työehdoista. Haluammekin kiittää kaikkia jotka ovat tehneet töitä työntekijöiden oikeuksien puolesta ja heitä jotka jatkavat tätä työtä. Me Vasemmistonuoret olemme duunarien asialla. Erityisesti nyt kun työmarkkinakenttä on murroksessa, täytyy taistelussa seisoa vahvana yhtenä rintamana. Tämän hetkinen Orpon hallitus tekee kaikkensa jotta työnostajien velvoitteet vähenisivät ja työntekijöiden oikeudet heikkenisivät. Myös tulevaisuuden vaikutusmahdollisuuksiimme ollaan kajoamassa rajoittamalla lakko-oikeutta. On ollut hienoa nähdä miten ammattiyhdistysliike on vastannut hallituksen kaavailuihin vahvasti vastustaen.

Kun työntekijöiden oikeuksia yritetään heikentää, yritetään myös heikentää ihmisoikeuksia. Mm siten, että naisvaltaiset alat yritetään tuomita palkkakuoppaan sitomalla palkankorotukset miesvaltaisiin ventialoihin. Paikallinen sopiminen ilman liittojen sopimia työehtosopimuksia lisää palkkaepätasa-arvoa kun palkan suuruus määräytyisi yksittäisen työntekijän neuvottelutaitojen mukaan.

Kaikkien duunareiden onneksi voimme kuitenkin huomata miten vahva ammattiyhdistysliikkeen voima on. Massiiviset lakot hallituksen toimia vastaan, mielenosoitukset ja yleislakon väläyttely kertovat siitä että ammattiyhdistysliike on edelleen vahva ja vakava työmarkkinakentän toimija. Toivoa parempaan huomiseen siis on. Meidän täytyy jatkaa taistelua ja osoittaa solidaarisuutemme ammattiryhmien välillä, sillä;
"Ei synny oikeutta
Ilman taistelua
Ei taistelua ilman yhteistä rintamaa."

21.1.2024 - Heta Uhtio

LÄHTEET

Finlaysonin ammattiyhdistysliikkeen lyhyt historia (s. 3-6)

Risto Turunen 2012. Pumpulivallankumous: Finlaysonin tehtaalaisten maailmankuvan muutos 1800-luvulta vuoteen 1918. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Työajan lyhentäminen (s. 7-8)

Lewis ym. (2023) "The Results Are In: The UK's Four-day Week Pilot". Autonomy Research Ltd, 7.10.2023. <https://autonomy.work/wp-content/uploads/2023/02/The-results-are-in-The-UKs-four-day-week-pilot.pdf>

Lewsey, University of Cambridge (2023) "Would you prefer a four-day working week?". Uutisartikkeli, Cambridgen yliopiston verkkosivusto, 7.10.2023. <https://www.cam.ac.uk/stories/fourdayweek>

Teollisuuden vihreä siirtymä (s. 9-12)

Riku Niemisen kolumni "Ajattelun ja työn tavat muuttuvat" Vaikuttajat -lehdessä 1/2023, 3.11.2023. <https://issuu.com/teollisuudenvaikuttajat/docs/vaikuttaja_1_2023_issuu_kantalehti> [luettu 21.6.2023].
Heikki Nenosen puheenvuoro "Nenonen: Keskiluokka kuluttaa meidät hengiltä etsiessään hyvää elämää" Kirkko ja kaupunki, 19.6.2023. <<https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/nenonen-keskiluokka-kuluttaa-meidat-hengilta-etsiessaan-hyvaa-elamaa>> [luettu 21.6.2023].

Toivo Haimi, "Minja Koskela peräänkuuluttaa uudenlaista talouspolitiikkaa: "paras kasvun näkymä on uusissa vihreän teollisuuden työpaikoissa"", Kansan Uutiset, 9.5.2023 <<https://www.ku.fi/artikkeli/4868899-minja-koskela-peraanakuuluttaa-uudenlaista-talouspolitiikkaa-paras-kasvun-nakyma-on-uusissa-vihrean-teollisuuden-tyopaikoissa>> [luettu 21.6.2023].

J. M. Korhosen blogi "Uskallammeko voittaa teollisuuden uusjaossa?", 22.8.2022. <<https://jmkorhonen.fi/2022/08/25/uskallammeko-voittaa-teollisuuden-uusjaossa/>> [luettu 21.6.2023].

Kalle Haatasen podcast "Ilmastomuutoksen voittajat ja häviäjät", Yle Areena, 31.5.2023, <<https://areena.yle.fi/podcastit/1-65593234>> [kuunneltu 4.7.2023].

Milloin teollisuus tuli Suomeen? (Tieteen päivät 2023), YouTube, <<https://www.youtube.com/watch?v=9gsIf-QuGYM>> [katsottu 31.7.2023].

Teknologiaeollisuus.fi, "Teknologiaeollisuus on Suomen suurin ventiala - koostuu viidestä päätoimialasta", 25.7.2023, <<https://teknologiaeollisuus.fi/fi/talous-ja-toimiala/teknologiaeollisuus-suomen-suurin-ventiala-koostuu-viidesta-paatoimialasta>> [luettu 31.7.2023].

Teollisuusliiton teollisuus- ja elinkeinopoliittinen ohjelma. <<https://www.teollisuusliitto.fi/liitto/tepo/>> [luettu 31.7.2023].

